

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XV — Број 69 — Субота, 25 април 1953

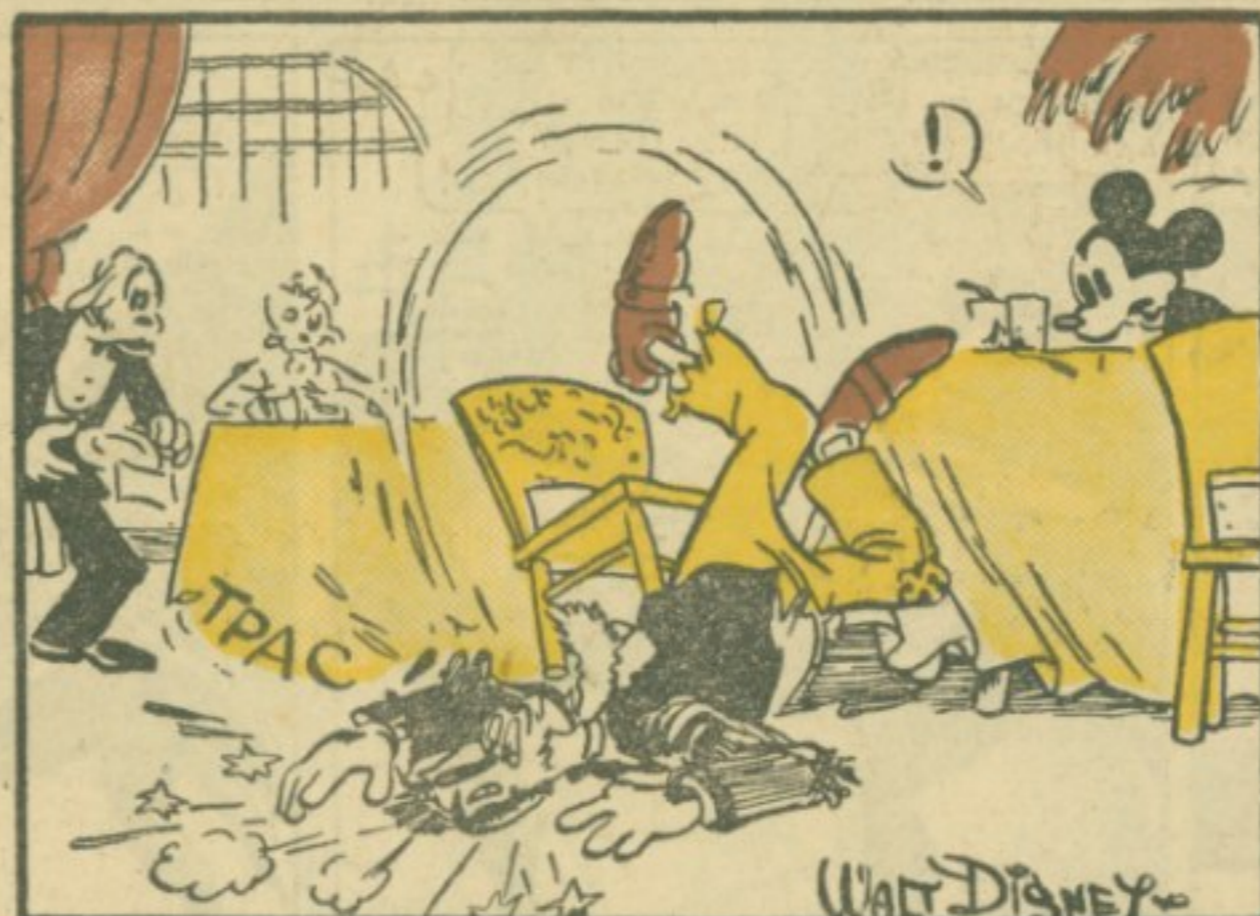
Мики и његов двојник

МИКИ
ПАДА У
КЛОПКУ

МИКИ ЈЕ
ЛАЖНОГА
ПРОСЈАКА
ОДВЕО
У
РЕСТОРАН
НА
РУЧАК

ПОСЛЕ
РУЧКА

МИКИ И
НЕ
СЛУТИ
ДА ГА
ТАКСИ
ОДВОДИ
У
РОПСТВО
ТАЈАН-
СТВЕНИХ
СТРАНА-
ЦА

У
ИДУЋЕМ
БРОЈУ:

КРАЉЕВСКИ
МИНИСТРИ

голи живот. А, сем тога, упамтите једном за свагда да ја нисам ни носач ни ваш слуга.

— Заста! Дакле, нисте носач? — изругивала се она. — Како сте преки, драматични и... неуглађени.

Иако је био сумрак, Стратерс је могао да види како њена рамена подрхтавају од смеха. Смејала се његовој озбиљности и оштрини. А затим се нагло окренула и рекла механичару:

— Господине Кернфорде, сигурна сам да ће се један тако исправан центмен као што сте ви побринути да мој пртљаг буде пребачен у моје... нове апартамане.

Кернфорд је услужно климнуо главом, али се Стратерс одлучно умешао:

— Кернфорде, госпођица Линколи одабраће само један кофер који ћете јој понети. Нећу дозволити да домете врат по том мраку покушавајући да пренесете целу ту гомилу непотребног пртљага. Потребни сте ми да заједно прегледамо моторе.

Све троје узбуђени и љути, стигли су на палубу „Ил д'Тараскона“. Лиета Линколи, не више тако

— У реду, — одвратио јој је мирно Стратерс. — Ако знате боље место, слободно можете отићи.

Не водећи више рачуна о девојци, унео је своје ствари у једну кабину поред салона, а онда је одвео Кернфорда на страну и рекао му:

— Кернфорде! Мора да вам је већ јасно у каквом се положају налазимо. Не бих желео да још и ви правите сметње; доста нам је и овога. Зар не можете да будете човек, да заборавите тај новац и да вршите своју дужност. Запамтите да ћу вас због првог преступа убити. Ја сам и сам добар механичар и моћи ћу, ако то буде потребно, и без вас оправити хидроавион.

V

Њих троје седели су на позлаћеним столицама са зеленим назоном и у суморном ћутању јели укусну храну коју је Стратерс нашао у препуном магацину. Ту је било маслина у чинијама од брушеног стакла, сувих језика, конзерви с пиленим месом и других деликатеса. Док је сипао изврсно бургундско и мозелско вино у чаше с танким постолем, Стратерс је заузадно покуша-

Завалеу у наслоњачу, Кернфорд је натмурено посматрао њен одлазак. Прстима, црним од машинског уља, лагано је окретао чашу пуну вина.

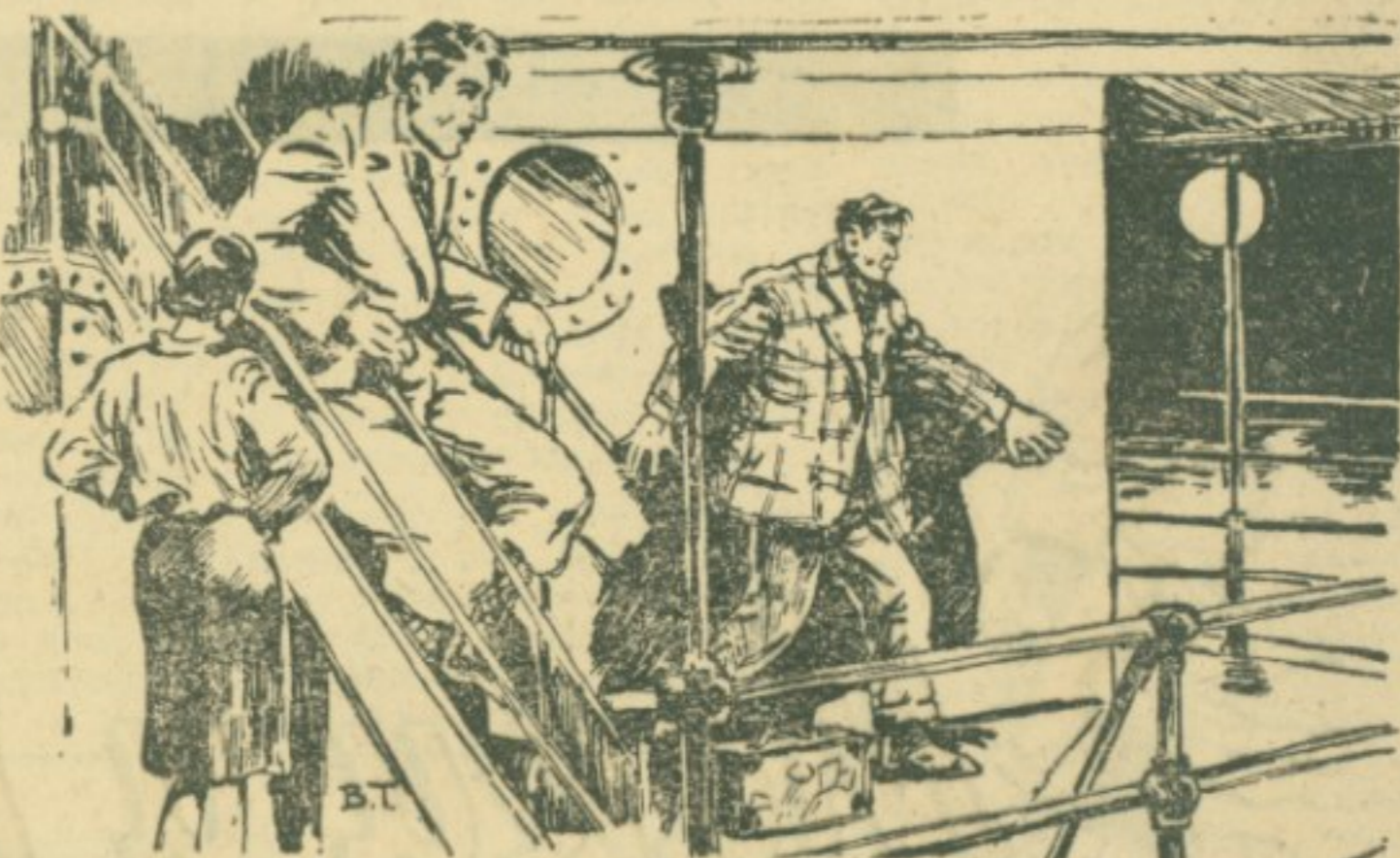
— Жао ми је, Стратерсе, — проговорно је наједном. — Видим да сам се данас понашао као лудак. На то ме је она навела. Не знам да ли можете да ме разумете, али... ви не можете схватити шта је за мене значила помисао да зарадим толики новац.

— А зашто не бих могао да ра-

оца, остао је неки мали приход. С њим и с мојом платом некако смо излазили крај. Али, сад... прошле недеље... догодило се нешто и мени је исто тако неопходно потребно да зарадим десет хиљада долара...

— Десет хиљада долара! — узвикнуо је Кернфорд, а у његовом гласу осећао се призив саучешћа и симпатије. — То је прилична свота! Шта се догодило?

— Па... једино што нам је од она остало био је удео у једном перента-

(5) Пилот је још једном добро осмотрио кабину, а затим је рекао:

— У реду. Отићи ћемо до апарата и довести госпођици Линколи. — И, истим путем којим су и дошли, вратили су се до хидроавиона.

— Дакле? — упитала је девојка раздраженим гласом и бацила догорелу цигарету. — Дуго сте се задржали. Надам се да сте нешто пронашли.

— Да, — одговорио је пилот кратко. — Нашли смо. Узмите нешто од својих ствари па да пођемо!

Отворио је одељење за пртљаг и запањен застао кад је поред мале вреће с поштанским пошиљкама угледао осам кофера и четири кутије за шешире.

Отресавши с крила пепео цигарете Лиета Линколи је устала и пошла ка излазу. С грациозном лакоћом рођеног гимнастичара пребацила се на крило хидроавиона.

— У реду, — довикнула им је. — Можете поћи и понети моје ствари.

Стратерс је дигао главу и прекорно је погледао. — Не, драга моја, — рекао је отечено. — Време је већ да се опаметите. Нисте у хотелу. Овде се морамо борити за

На напуштеном броду

мирна, с одвратношћу је омирисала ваздух. Њен костим био је првен од рђе и поцепан на једном рамену, бела орхидеја висила је мртво с ревера, а једна чарапа била јој је сва исцепана.

С изразом гађења и даље је мирисала ваздух, док јој је поглед био прикован за олупине бродова.

— Зар је то најбоље што сте могли да пронађете, — упитала је леденим гласом. — Ово је ужасно; ја нећу да останем ту.

вао да разбије проклету и презриву резервисаност Лиете Линколи. Она је мирно јела, одговарајући само једносложним речима. Била је скинула шешир и њена бујна, црна коса падала је слободно. Кад се обед завршио, промрљала је неколико речи захвалности и устала од стола с таквим изразом као да напушта друштво послуге. Мада је Стратерс скочио да одмакне њену столицу, она се правила као да не примећује тај гест учтивости; повукла се у своју кабину и закључала врата.

зумем? — одговорио му је пилот, седајући. — И ја имам мајку и две сестре о којима морам да се старам. Покушајте то са голом авијатичарском платом, без икаквих других прихода, па ћете знати је ли лако. Без мене, оне би биле без игде ичега. А девојке су некад огајане слично овој... — Покретом главе показао је на ону страну куда је била отишла Лиета Линколи.

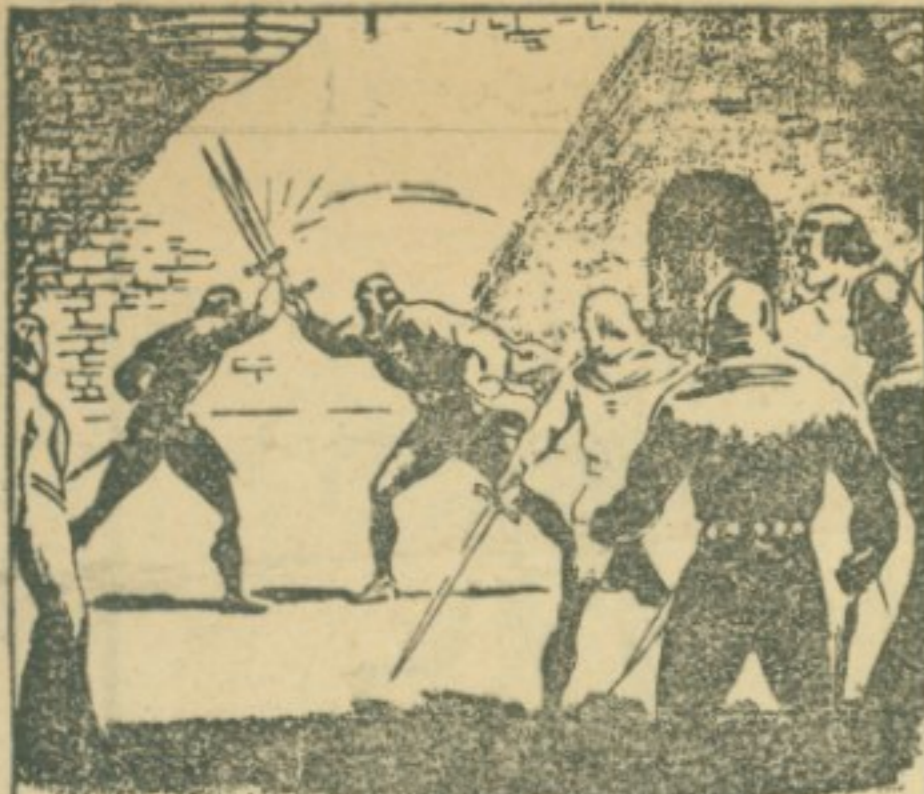
— О, оне су покушавале да раде, — додао је, — али немају искуства и спреме за рад. После пропасти мог

билном петролејском налазишту. Налазиште је сад прешло у руке неке друге компаније и почело је да даје доста петролеја. — Стратерс је уздахнуо и припао лулу, која се већ давно била угасила. — Да би учврстила предузеће и развила посао, нова управа тражи да сваки од акционара уложи по десет хиљада долара. Ако не уплатимо тај улог, а сигурно је да то нећемо моћи да учинимо, изгубићемо и ово што имамо. Схватате ли сад?

— Наставиће се —

РОБИН ХУД и његова дружина

43 ПОВРАТАК

РОБИН ХУД И РИФБРАДИ РОЈЕР ПОЧЕЛИ СУ ДВОБОЈ. ОБОЈИЦА РЕШЕЊИ ДА ПОБЕДЕ ИЛИ ПОГИНУ

ПОСМАТРАЦИ СУ УЗБУЂЕНО БОДРИЛИ РОБИНА И РОЈЕРА

ЧИТАВ САТ ТРАЈАЛА ЈЕ ОПОРЧЕНА БОРБА

НАВАЛИ, РОЈЕРЕ! ДОСАДИЛО МИ ЈЕ ВЕЋ ДА РУБИМ ВРЕМЕ С ТОБОМ!

ПРОБОВШКУТЕ!

КОЈЕШТА! САД ТИ ЈЕ КУЦНУО СУДБИ ЧАС!

ДОСТА ЈЕ БИЛО ЗАСЛУЖИО СИ СМРТ И ЕВО ТИ ЈЕ!

СТИЖУ НЕКИ КОЊАНИЦИ!

У ТРЕНУТКУ КАДА ЈЕ РОБИН ВЕШТИМ ПОКРЕТОМ ИЗБЕГАО РОЈЕРОВ НАПАД И ЗАДАО МУ СМРТНИ УДАРАЦ, ПРЕД ЗАМКОМ СУ СЕ ПОЈАВИЛИ ОДМЕТНИЦИ ИЗ ШЕРВУДСКЕ ШУМЕ! ОНИ СУ ЛАКО САВЛАДАЛИ ОТПОР СТРАЖАРА! ЕРИКОВА СЕСТРА ОСТАЛА ЈЕ ГОСПОДАРИЦА ЗАМКА, ДОК ЈЕ ЕРИК ОДЛУЧИО ДА ОСТАНЕ РОБИНОВОЈ ДРУЖИНИ!

СВИ НЕКА УСЕДНУ НА КОЊЕ! ВРАЋАМО СЕ У ШЕРВУДСКУ ШУМУ!

СА НАМА ЋЕ ПОЋИ И НЕКОЛИКО РОЈЕРОВИХ СТРАЖАРА! ЖЕЛЕ ДА НАМ СЕ ПРИДРУЖЕ!

ДЕД, ПОМОЗИ И МЕНИ НЕЈАКОМ ДА СЕ ПОПНЕМ У СЕДЛО

ОПЕТ У ШЕРВУДСКОЈ ШУМИ

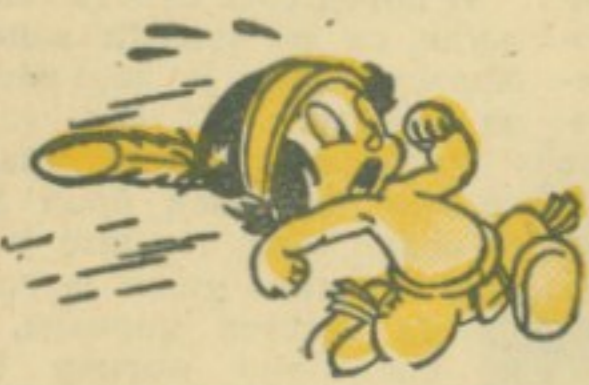

А ШТА ЋЕ КАДА ЧУЈЕ ШТА ЈЕ БИТИ С А ЛО С А РИФБРАДИМ, ШЕРИ ПОБЕКИ ЋЕ ГЛАВОМ ФОМ? БЕЗ ОБЗИРА!

А АКО НЕ БУДЕ ХТЕО ДА БЕЖИ, НЕГО ПОКУША ДА СЕ ОДРЖИ НА ВЛАСТИ?

Е, ОНДА ЋЕМО ГА МИ МАЛО ПОТЕРАТИ ЗАР НЕ?

КРАЈ

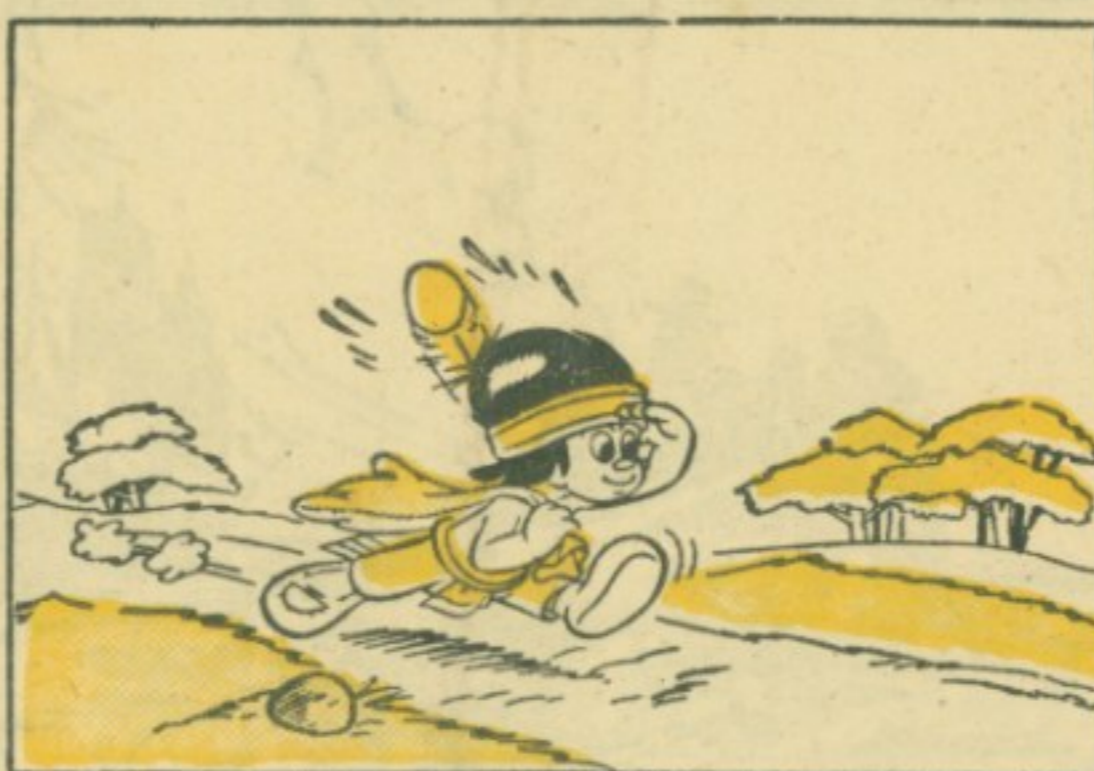

МАЛИ ХИЈАВАТА

WALT DISNEY

ОТИДИ У ШУМУ, ХИЈАВАТА, И НАКУПИ ЛЕШНИКА!

ГАДНЕ, ПРОЖДРАЉИВЕ ВЕБЕРИЦЕ!

ЕВО! ПУНА ВРЕКА!

КАКВА ЈЕ ОВО ШАЛА, ХИЈАВАТА!

WALT DISNEY
ЛЕТЕКИ СЛОН
ДУМБО
КОД
ПАТУЉАКА

УШАО ЈЕ У КЛАНЦ, СИГУРНО СЕ НЕГДЕ СРУШИО!

УГАСИТЕ ВАТРЕ САД НАМ ВИШЕ НЕЋЕ ПОБЕКИ НАШ ЈЕ!

МЕСТО ШТО ТУ ЧЕКАМО, БОЉЕ БИ БИЛО ДА ИДЕМО ДА РАДИМО.

КАКАВ ЈЕ ТО У ИЗГЛЕДУ ПРОЗОРНИ... ХТЕДОХ РЕЧИ, ПРОДОРНИ МИРИС?

ДОЛАЗИ ИЗ БАВОЛОВОГ КЛАНЦА!

МОЖДА СЕ ДУМБУ ДОГОДИЛА НЕСРЕКА?

ЈА САМ ВАМ РЕКАО ДА СУ СЛОНОВИ СИСАРИ И ДА НИСУ СТВОРЕНИ ДА ЛЕТЕ.

БРЗО! АКО ЈЕ ВАТРА У КЛАНЦУ, ДУМБО ЈЕ НАСТРАДАО!

ВАТРА ЈЕ УГАСЕНА И...

ТУ ЈЕ! ИЗГЛЕДА ДА СЕ ОД ПАДА ОНЕСВЕСТИО.

ДИЈАМАНТ ЈЕ НАШ!

СИГУРНО ЈЕ У КЕСИ

ПЕСТ! ЧУЈЕМ НЕКЕ СУМЊИВЕ ГЛАСОВЕ!

СВРШИТЕ СЕ

Последња пловидба Капетана Хадзона

Бескрајан је низ подвига које су људи учинили на мору и о њима ће се причати док је света. Интересовање за њих не престаје, ма кад да су се они догодили; у овом или у току миленијумских векова. О њима се много прича и препричава, а пажњу људи нарочито привлаче подвизи старих морепловаца.

Једно од тих старих имена је и име капетана Хенрија Хадзона, славног морепловца из XVII века. Успех који је постигао Кристифор Колумбо откривањем Америке није дао мира многим смелим духовима и код њих се јавила жеља да изврше ако не исто, а оно бар слично дело.

После Колумба...

Пред тим смелим људима стајала је још потпуно неиспитана Америка. Нарочито су тражени нови поморски путеви за Индиски и Тихи Океан. У XVI веку осећала се потреба да се испитају воде на крајњем северу Америке, око Аљаске. Требало је наћи пут којим би се из Атлантског Океана дошло до Азије. Тада нико није ни слутно да ће за извршење тих великих планова бити потребно око три и по века. Јер, тек 1906 године Норвежанин Амундсен успео је да прође тим путем, Један од оних који је пре њега покушао да реши тај проблем био је и капетан Хенри Хадзон.

„3 август 1610 године: пред нама се одједном указала пространа водена површина, која се ширила ка западу. Ми смо стигли до свога циља и сада се налазимо у водама Пацифика. Северозападни пут, толико тражен, сада је пронађен! Ура!“

Тако је 3 августа 1610 забележио у својем дневнику капетан Хадзон. После толико година узалудног пловљења и тражења, Хадзон је веровао да је најпосле успео да пронађе северни пут за Пацифик.

Ово путовање било му је четврто по реду. И за време ранијих путовања он је постигао извесне резултате. Најпре је тукао рекорде које су држали Беринг и Левис, јер је успео да дође до 80,23 степена северне ширине, дакле на север докле нико пре њега није допро. Са свих тих путовања донео је драгоцене податке.

Прва два путовања Хадзон је извршио по налогу једне енглеске трговачке куће, која је тражила нове путеве. На прво путовање кренуо је у мају 1607, а на друго 21 априла 1608 године. На њима није имао успеха, па су Енглези одустали од тражења нових путева. Тада је Хадзон склопио уговор с једном холандском трговачком кућом из Амстердама. Тако је дошло до трећег путовања 1609 године, које је донело откривање Хадзонове Реке, која се улива у море код Њујорка, а осим тога и до испитивања великих, дотле непознатих, предела Северне Америке. За ново путовање средства су дали опет Енглези и неустрашиви морепловац могао је још једном да пође, овај пут на своје поседње, трагично путовање. То је било 1610 године.

Био је очајан што га није могао пронаћи и никако није хтео да изда наредбу за повратак. Све је очекивао да ће тај значајни пут ипак искрснути пред њима. Али, време

ћу пролаз за Пацифик. Ја немам такво предосећање. Потребно је само доста стрпљења. А кад наше дело буде извршено, видећете с колико ће нас одушевљења дочекати при повратку. Такав пријем биће нам награда за све муке које смо претрпели и које још имамо да подносимо!

Успео је да смири морнаре. Тако је почео живот у зимовнику. Дани су пролазили монотонно. Свуда бескрајна тишина. Но, овда-онда стрпоштале су се огромне масе леда, уз страховиту ломљаву и грмљавину. Јављале су се и разне чудне природне појаве, које су их испуњавале страхом. Неколико црвених сунца запазили су само у току једног дана. Небом су летеле некакве птичурине, које су им изгледале као да су од метала. А хладноћа је уза све то постајала толико јака да су од ње много страдали.

Ретко су се куда мицали из дрвене колибе. Било је опасно појавити се напољу. Три морнара који су покушали да се мало прошетају ледом, настали су без трага. Свакако су упали у коју од многобројних пукотина...

Незадовољство посаде

Посада Хадзоновог брода примича је ово с великим негодовањем. Незадовољство је расло из дана у дан, из часа у час. Док су се раније дивили Хадзоновој смелости и били готови свуда да га прате, морнарима је сада, пред изгледом да читава дугу зиму проведу у страшном леду, његова храброст изгледала као право безумље.

Незадовољство се први пут јавило кад су морнари одбили да подигну дрвену бараку за зимовање.

— Другови, — обратио им се тада Хадзон, — послушајте ме! Уверavam вас да ћемо ча-

И поред свег незадовољства, људи су послушали капетана Хадзона када је дао наредбу за полазак.

Двадесет и деветог јуна 1611 године, Хадзонов брод диго је сидро. Али, тек што је прешао неколико миља, једна група од десетак морнара, које је предводио морнар Грин, кога је капетан Хадзон нашао као сироче и о коме се очински старао, упала је у Хадзонову кабину.

Отпор је био узалудан, јер су се оним морнарима одмах придружили и остали. Капетан Хадзон био је савалалан, а исто тако и његов син Џон, који је пратио оца на овом путовању. Разјарени морнари спустили су у море мали чамац и у њега укрцали Хадзона, његовог сина и пет морнара који су му остали верни.

Узалудан отпор

Најпосле, дошло је и пролеће.

Док се током зиме храна обнављала месом многобројних птица и дивљачи коју су лако добили, сала је свега тога недостајала и Хадзон је био приморан да смањи оброке. Људи су били незадовољни и тражили су да се врате кући чим брод буде у стању да поново заплови.

Али, неустрашиви Хадзон имао је сасвим друге планове. Он је намеравао да, чим му то време допусти, настави пут ка западу, уверен да најпосле мора наћи пролаз за Пацифик.

Енглеска влада одмах је послала два брода, под командом Бетона и Ингрема, да траже несрећне морепловце. Они су обилици цео Хадзонов Залив, али све је било узалуд. Од несрећних морепловаца није било ни трага.

Експедиција Бетона и Ингрема, претражујући Хадзонов Залив, запазила је да у њему плина долази са запада, што значи да постоји веза између овог залива и Тихог Океана. Та вест изазвала је нове покушаје да се нађе пролаз за Тихи Океан.

Енглеска влада одмах је послала два брода, под командом Бетона и Ингрема, да траже несрећне морепловце. Они су обилици цео Хадзонов Залив, али све је било узалуд. Од несрећних морепловаца није било ни трага.

Експедиција Бетона и Ингрема, претражујући Хадзонов Залив, запазила је да у њему плина долази са запада, што значи да постоји веза између овог залива и Тихог Океана. Та вест изазвала је нове покушаје да се нађе пролаз за Тихи Океан.

По чему су добиле имена неке државе

По отцепљењу од Енглеске, 1776 године, САД су бројале свега тринаест држава. Током близу два века, тај број је порастао на 48. Недавно су савезу приступила Хавајска Острва, а ускоро се очекује приступање Аљаске и Филипина. Тако ће САД имати укупно 51 савезну државу.

Начин стварања појединих држава може се видети и из њихових имена. Свако од њих има своје историско значење, које све више бледи и пада у заборав. Досељеници из Француске давали су новим крајевима имена људи и места из свог зачинаја. Енглези из свог итд. Многе државе носе имена знаменитих личности, нарочито владара. Тако је по француском краљу Лују XIV добила име држава Луизијана, по енглеском владару Чарсу II Северна и Јужна Каролина, Џорџија по Џорџу II, Вирџинија и Западна Вирџинија по девичанској (вирџин) краљици Јелисавети, а Мериленд по краљици Мери, сунрузи Чараса I.

Тако Мисисипи значи „велика река“, Конектикет — „дугачка река“, а Илиноис — „мушка река“. Алабама је „место за логоровање“, а Мичиген означава „велику воду“. Занимљив је постанак имена државе Тексас. Кад су први белци стигли у ове крајеве, Индијанци су им често довикивали реч „тексас“, што значи „добар дан, пријатељу“. Ајова је такође индијанска реч и значи — „овде се одмарамо“. Висконсин значи „пространа земља“, а Небраска — „шарено, песковито камење“. Северна и Јужна Дакота имају за своје име да за хвале такође Индијанцима, код којих реч „дакота“ значи „савез добрих пријатеља“. Име државе Вајоминг значи — „земља међу брдима и долинама“. Аризона је „сушна област“, Минесота — „као небо плава вода“, а Орегон — „земља снова“.

Ништа мање сликовита ни су ни имена држава узета из шпанског језика. Флорида је „цветна земља“, Калифорнија — „топла пећ“. Канзас је шпан

Земља! Земља на видуку!

Хадзон и његови другови најпре су опловили око обала Лабрадора, који је већ био довољно познат. После тога ушли су у један теснац, дотле недовољно испитан. Најзад се пред њима указала пространа водена површина. Хадзон је био уверен да је коначно упловио у Пацифик. Сав радостан, издао је наредбу да се плови даље: ка Азији!

И брод је запловио непознатим водама.

Пловидба није трајала дуго, кад је једног дана одједном глас стражара с катарке: — Земља! Земља на видуку!

Хадзону је задрхтало срце од среће. Шта, већ земља? Па то је немогуће!

Он је пажљиво испитивао хоризонт. Да, није било сумње. Пред њима се налазила земља.

— То је сигурно неко острво, — помислио је Хадзон и одмах издао наређење да се „острво“ обиђе.

Нажалост, то наређење није било лако извршити, јер то острво као да нигде није имало краја. Обала се пружала у недоглед од југа на север и нигде није било трага од ма каквог пролаза, којим би се могао наставити пут ка западу, ка Пацифику. Хадзонов брод пловно је полако дуж обале којој није било краја.

Први офинир саветовао је да се врате. Зима се приближавала, па је ваљало рачунати и на лед, који ће се у тим крајевима неминувано јавити. А ако би морали да остану шест месеци у леду, први офинир није примао на себе одговорност за морал људи на броду.

Али, Хадзон је још био уверен да је пред њим острво, које ће на крају крајева обићи и онда наставити пут ка Пацифику.

Данима су пловили, али острву нигде краја. Обала је сада полако скретала на исток и ускоро је Хадзон могао да констатује да се налази на истој северној ширини с које је и почео пут непознатим морем. Више није било тешко ни Хадзону ни његовим људима да утврде да се налазе у крају којим су већ једном пловили.

Свиња је било јасно шта се одиграло. Они су уствари опловили један велики залив, који је касније добио име Хадзонов. Међутим, Хадзон није био вестан да је и испитивањем овог пространог залива дао велики прилог науци. Он је и даље сањао о најкраћем путу за Пацифик.

Мале занимљивости

ПТИЦА БЕЗ КРИЛА

Многима није познато да постоји једна врста птица која нема крила. Научно име јој је артерике, а иначе се зове киви-киви. Сам назив артерике значи „без крила“. Заната, на овој птици једва се могу приметити неки трагови крила. Име „киви-киви“ дали су јој урођеници да њиме обележе звук приликом цркутања ове птице.

Киви-киви живи на Новом Зеланду. Храни се инсектима, а нарочито црвима. Иако је доста распрострањен, тешко се може видети, јер дане проводи сакривен међу стенама, а појављује се само ноћу.

КОЈИ ЈЕ ОДГОВОР ТАЧАН?

1) Кентаури су били:

ловци војсковође митолошка чудовишта афричко племе

2) Пре триста година монопол огледала имали су?

Марсељци Цариграђани Венецијанци Лондонци

Тачни одговори: 1) Кентаури су били митолошка чудовишта. Према грчкој митологији, која је богата чудовиштима свих врста, кентаури су били коњи са главом и горњим делом тела као у човека. Хипокампи, међутим, били су коњи чији је задњи део тела имао облик гусенице, а реп је био као у рибе. Хипокентаури су, опет, били једна врста комбинације између кентаура и хипокампа: коњи са човечјом главом и делом трупа, а са репом као у рибе.

2) Пре триста година монопол за израду огледала држала је Венеција. Венецијанци су знали тајну прављења савршених огледала, и ту тајну љубоморно су чували. Радници који су правили огледала били су смештени на острву Мурану, где је странцима био

ДРВО КОЈЕ „СВИРА“

Веровали или не, постоји дрво које „свира“. Оно расте у Судану и спада у такозване мелодиозне акације.

У овим биљкама живе ларве неких тропских инсеката и тако их нагризају да их на више места потпуно избуше по ширини. Кад кроз ове отворе дупља ветар, онда се чује звилка ње слично звуку флауте.

За љубитеље гљива

На овом цртежу налази се седам разних врста гљива. Безмало све те печурке имају сте прилике и сами да видите, а о свима сте учили у школи. Можете ли, дакле, да се сретите како се оне зову?

(Одговор: 1) Сирњаја — 2) Рудњача — 3) Рујица — 4) Млечница — 5) Сирчак — 6) Пољска печурка — 7) Мухара).

Држава Пенсилванија названа је по вођи енглеских кнезера Вилијаму Пену, који је своју сабраћу из старе домовине довео у овај крај, а Делавара по првом истраживачу ових предела енглеском лорду де ла Вар. Најстарија енглеска колонија у новом свету названа је Њу Хемпшајр по истоименој енглеској грофовији, одакле су били пореклом први насељеници, а Њу Џерси носи име једног острва у енглеском каналу. Држава Род Ајланд добила је име по енглеском колонизатору Роду.

Много су живописнија имена држава узета из индијанског језика, која углавном потсећају на природне особености сваке од њих. Тако, име државе Масачусетс значи „мало место крај великих брежуљака“, Тенеси има веома чудно значење — „искривљена камика“, а Арканзас још чудније — „дустабанлија“. Охајо значи „велики“, а Кентаки — „испаша сутрашњице“. Поједи не државе добиле су имена по рекама које кроз њих протичу.

ски назив за једно племе Сиукс-Индијанаца, Невада значи „снегом покривен крај“, а Монтана — брловит крај.

Нови свет није добио име по човеку који га је открио, али бар једна савезна држава носи његово име — Колумбија. Ајдахо и Утах названи су по индијанским племенима која су их насељавала, а Оклахома је било име индијанског поглавике који је 1856 године склопио мир са досељеницима.

Ево значења имена и осталих савезних држава Њујорк је назван по војводи од Јорка, коме је Чарлс II поклониво ову покрајину, Сијана је латинског порекла и означавала шумовит крај, Веромаунт француског и значи „зелени брег“, а Индијана потсећа на дрвену колу староседеоце новог света. Име државе Мен уствари је скраћен назив главне покрајине по војенглеских насеобина у Северној Америци — Мен Ленда, а Њу Мексико је своје име добио по мексиканском богу рата Мексикитлију.

КОРНЕЛИЈЕ СТАНКОВИЋ

ПРВИ СРПСКИ КОМПОЗИТОР

се од присутних није допала. Млади композитор био је очајан.

Без среће

Убрзо је написао Другу литургију, али ни с њом није био боље среће. Компоноване према страним мотивима, оне су остале туђе нашим људима, Станковић је због тога јако патио, али, захваљујући Вуку Караџићу и проти Рајевском, који су га саветовали да прво проучи српску црквену музику, први српски музичар је пронао свој прави пут. Три године док није он одлази у Сремске Карловце и почиње велико национално дело, проучавање црквених, а нарочито световних народних мелодија, и приређује прве концерте са уметничким композицијама у нашем националном духу.

Већ 1855 године, млади музичар приредио је у Карловцима клавирски концерт, који су публика и патријарх Рајачић с радошћу примили. Он је овом приликом хтео да почне бележење првеног пјениша. Ево шта о томе пише сликар, јавни радник и дугогодишњи Корнелијев пријатељ Сава Тодоровић:

"У великој сали Патријаршије, Корнелије је изјавио пред патријархом Рајачићем и архимандритима своју жељу да забележи српско православно појање. Патријарх је запито архимандрите: шта они о томе мисле, нашта су они одговорили да не верују да се све што се пева може и записати. Корнелије онда извуче на зиду линиски египет и Никанор Грујић... египта велики глас Господен, коју песму Корнелије забележи. Затим исту песму отпева како ју је записао и сви су се сложили да је отпевана како ју је записао."

Отада па све до блиске смрти Корнелије све више пенире у душу народа. У Карловцима је забележио цело српско црквено појање, држећи се у хармонији тедеља народних звукова. Он одмах и први од Срба почиње да бележи и напеве, мелодије народних песама, у којима се изражава творачка снага народа, који су све дотле чекали да их уметничка рука обради.

Четири године после првог неуспеха, Корнелије доживљује велики успех, и то опет у Бечу, 1855 године кад је дириговао своју нову црквену композицију рађену на бази народне мелодије и хармоније.

Он поново одлази у Војводину, где почиње низ концерата по градовима, свуда бележећи народне песме. Године 1856 долази први пут у Београд са сликаром Стевом Тодоровићем, кога је, као добродетелца, често пратио на клавиру. У Београду Станковић изводи "Варијације на српске народне песме", којима изазива читаву револуцију. У престоници је тада постојало Прво београдско певачко друштво, које је заступало "космополитски" правац у музици. Друштво је певало немачке и италијанске композиције, а за наше народне песме говорили су да су то гужавке, свињарске мелодије, које треба пустити да изумру. Међутим, по Корнелијевом доласку Друштво се поселило у два табора. Здрани елементи, са Стевом Тодоровићем на челу, стали су уз Корнелија и национални правац у музици. Борба је била тешка, али плодносна. Она је имала великог утицаја на млађе људе, међу којима је био и Стеван Мокрањец.

Национални музички правац

Корнелије се настањује у Београду 1863 године и одмах бива изабран за хороводу Првог београдског певачког друштва. Тако су те године "космополити", са Миловком на челу, уступили место присталицама националног музичког правца.

Корнелије Станковић вредно је сакупљао народне мелодије, обрађивао их и пропеглао као на концертима, тако и живом речју. Народни

мелос подиже се у очима грађана и развија музички укук наше публике.

Корнелије-композитор био је мањи од Корнелија-идеолога. Али, то што је започео и створио доста је, јер се од његовог кратког живота више не може ни тражити. Поред сакупљања и обраде народног блага, он је и компоновао. "Ој таласи!", "Што се боре мисли моје!", "Устај, устај Србино!", "Радо иде Србин у војније" — његове су композиције. Прво штампано дело посветио је жени свога добротвора Риђићког, а друга дела кнезу Михаилу, кнегињи Јулији, кнезу Данилу Петровићу, а Српкињама је посветио тридесет, које народних које "друштвених", песама, да би имале шта певати "ради увеселенија".

Да би прикупио благо народних мелодија, млади композитор се припремао да обиђе све крајеве где Срби живе. Желео је да оде до Црне Горе и Далмације, али није стигао да то учини. "Сува болест" од које су толико стрепели његови родитељи, ипак га је сустигла. Године 1854, кад му је било 33 године, пао је у постелу и одлази на часне у Моравску. Своје сандуче са радницама оставио је на чување у Министарству просвете, мислећи да ће се ипак једнога дана вратити. Сиromaша, као и сви интелектуални радници онога времена, заду-

жио се ради лечења, али је новац брзо потрошио. Замало је тада своју богату рођаку Марију Розмирову да га помогне, и она је пристала, али је морао да јој да у залог сав свој необјављени рад.

"Много хтео..."

Пошто су се његове материјалне прилике стално погоршавале, Корнелије замоли Стеву Тодоровића и Јакова Бошковића да продаду његов клавир, а затим и читаво покућанство, за које су добили само тридесет дуката. Као и раније, помагала га је српска влада, али је то било недовољно. Најбољиније је било то што је болесни Корнелије имао велики број дужника, али на његове молбе ниједан се није одвајао.

Деветог марта 1865 године Корнелије је добио из Београда писмо у коме је, између осталог, писало:

"Српска влада жели да има "Народну химну" и позива тебе, извршног вештака српског у музици, да је саставиш, а Јована Јовановића, првог песника нашег, да напише речичу."

Рок за предају композиције био је 15 април, а Корнелије је изашао 5 априла 1865 године. Сакрањен је скромно, ту где је и умро, у Будиму, на Табанском гробљу. Тек 19 фебруара 1940 године Београдско гезичко друштво "Станковић" преузело је његове остатке у Београд, где су сакрањени у Алеји великана.

Поред његова, кога смо изгубили у 38 година, Бранка Радичевић и Светозара Марковић у 29, Косту Абрашевић у 19, живог Корнелија Станковића пресечен је у 34 години. И сви су умрли од исте болести. И на њега се, као и на толике друге, могу односити они тужни и истинити стихови:

"Много хтео, много започео, час умрли њега је помео!"

Једног врелог августовског дана 1831 године, у кући угледног Србина и градског судије у Будиму Станковића родило се двадесет друго и последње његово дете. Неколико дана дошнице, новорођенчету су на крштењу дали име Корнелије. Син је дочекан с радошћу, али и са зепњом. Да ли ће родитељи успети да га одрже у животу? "Сува болест" коју је децу судије Станковића и црнина се у његовој кући готово није ни скидала. Али, родитељска брига није дуго трајала. Они су убрзо једно за другим, умрли, а најакор мезимца узела је к себи старија сестра, "која му је место мајке била".

Зачуо је звуке виолине

Једно по подне, док је Корнелије био ѓак основне школе у Пешти, завршили су се часови и он је изишао пред учионицу, чекајући слугу да га, као и обично, одведе кући. Шетајући ходишћем, зачуо је одједном звуке виолине. У једној од учионица ѓаци су вежбали некакав жалостан анданте. Он се приближио

вратима и дуго остао занет музиком. Кад је требало да крене кући, једва се могао с места покренути. Такав је податак о Корнелију оставио један његов друг из детињства. Слабуњави малишан био је веома осетљив и увек готов да заплаче. Видећи његову склоност према музици, сестра га је поверила једном наставнику клавира, али, сељачајући се из Пеште у Арад, из Арада у Сегедин и опет у Пешту, он је музику нередовно учио, а оскудевало се и у новцу. Дошли су бурни догађаји четрдесет осме и четрдесет девете године, који су јако потресли младог гимназијалца. "Мађарска буна" оставила је доста жртава и Корнелије се спремао да приреди концерт у корист удовица и деце изгинулих, али до концерта није дошло.

Корнелије је марљиво свирао на клавиру, но његов рад углавном је био самоучки. Једнога дана дође им у госте имућни грађанин Папао Риђички, кога су у своје време њихови родитељи много задужили. Док је сестра разговарала с гостом, Корнелије је изводио на клавиру разне мелодије. Риђичком се допала музика, па је предложио да даровитог млађића поведе у Беч, на школовање.

У то време, Беч је био европски културни центар. Ту је Корнелије први пут чуо велика музичка дела славних ком-

секата који, кад их непријатељ прогони, уз прасак избацују неку течност која се у ваздуху претвара у гасовит облачић. Под утицајем тог гаса бео папир поцрвени, а кожа добије опекотине.

Има још много примера како се биљке и животиње бране и нападају и каквим се оружјем служе. Зар нападу рибе сабљарке на друге рибе не потсећа на јуриш копљаника, зар испуштање разних боја код

хоботнице не потсећа на камуфлажу у рату и зар органи електричне јегуље и дрхтање и жарници неких нижих животињских врста не потсећају на одбранбене наелектрисане жице? Има их још много, јер природа је ипак мало испитана према ономе што она у себи још крије.

"Убојно оружје" биљака и животиња

Завреме рата људи употребљавају десетине и стотине разних врста оружја, за напад и одбрану. Али, многи не знају да се и у наизглед мирној и дивној природи, у животињском и биљном свету, води не само свакодневна борба на живот и смрт, него да су и многе биљке и животиње снабдеване оружјем које потсећа на оно којим се човек служи. Ту не обичну борбу и то чудно оружје може углавном да види само научник; нестручњаку то није приступачно.

Птице су прави "авијатичари", то свако зна, али је мало познато да у природи има и извршних "стрељача", да постоји нешто што потсећа на експлозију гранате, на болничке жице, отровне гасове итд. Неколико примера то ће најбоље објаснити и из њих ће се јасно видети да су принцип на којима је израђено оружје којим се људи служе већ одавно познати у природи.

У Индиском Океану живи риба дуга око двадесет сантимера. Озго је сивозелене боје, а оздо нешто светлија. Доња усна јој је дужа од горње и снабдевана је изванредном штрчаљком за воду. Та риба може да избацује капљице воде и на пола метра даљине, уз нарочити шум. Њима она "стреља" куцка који мирно седе на листу, не слутећи каква му опасност прети. Погођени куцка пада ошамућен у воду и, разуме се, убрзо постаје плен вештог "стрељача". Становници острва Јаве гаје ту рибу у језерима и базенима и радо је посматрају како "стреља". Ако не погоди циљ, она ипак не оставља жртву на миру све док не успе. Али, то се ретко дешава, јер они који су је дуго посматрали кажу да она изврсно гађа.

И у биљном свету постоји нека врста "стрељача", али њихови погоди више потсећају на експлозију гранате. Тим биљкама није циљ напад, него борба за одржање врсте. Њихови плодови отварају се уз "експлозију" и далеко распрсе семенке, код неких и до пет метара. Удар семенке из распрснутог плода потсећа на ујед комарца.

Зар трње и бодље на многим биљкама не потсећају на болничку жицу? Овим оружјем нарочито су снабдеване биљке у тропским крајевима, тако да их се многе животиње клоне. Али, има и животиња које су снабдеване сличним оружјем,

као што су жеж и дикобраз. Да жежу није бодља, тешко би остао у природи. У великој невољи он се смота у клупче и на тај начин пркоси непријатељу.

На такозване вуџе јаме потсећају мравоједове замке, које он прави у песку. То су дубоке и леуку сличне јамнице. Грабљивац се смести у песак на дну јаме и чека плен. Разни инсекти, нарочито мрави и пауци, често се приближе рубу јаме, земља се одрони и они зачас паду у њу и тако постају плен непријатеља, који их одмах дограбн и сише.

Гасовима, поред других животиња, нарочито оперишу неке куннице које луде смрдљиве течности да би се одбраниле од непријатеља. Скунке је леп пример за то. Он из две жлезде избацује неку смрдљиву течност на даљину од неколико метара. Мирис те течности тако је непријатан да одело по пресано њом постаје неупотребљиво, а пси који су долазећи у близину скунка осетити тај мирис никад му више не прилазе. Има једна врста ин-

Познајете ли своју земљу?

У нашој земљи има доста остатака старих градова по којима су вароши у којима се

они налазе постале познате не само у нашој отаџбини, већ и у другим државама.

Дајемо вам цртеж старих зидина у једном граду на нашем Приморју, иначе познатом туристичком месту. Како се зове тај град?

(виодр)

КО ЈЕ НА КАЛЕМЕГДАНУ ПОДИГАО СПОМЕНИК ВОЈИСЛАВУ ИЛИЋУ И БУРИ ЈАКШИЋУ?

Споменик Бурј Јакшићу на Калемегдану (постоје с бистом) подигли су грађински радници. Наш велики песник Бурја Јакшић био је и корек-

тор Државне штампарије од 1872 године па до своје смрти, 1878. Споменик песнику Војиславу Илићу, такође на Калемегдану (опет биста са постолем) подигао је један одбор београдских девојака.

ДА ЛИ ЈЕ БИЛО КОПЉАНИКА У ПРВОМ УСТАНКУ?

У Првом устанку српски војници служили су се поред пушака, кубура, сабаља и ножева и копљима. Тако је једном направљено 4.000 кратких ко-

паља, којима су убрзо научили да рукују пешаци, да се у пољу бране од напада турских коњаника.

ЗБОГ ЗУБА 25.000 жертава

Трагови заблуда и сујеверја из давно минулих векова још су и данас јаки у многим крајевима света, нарочито у оним пределима у које тешко продире напредна људска мисао због велике заосталости становништва. Понегде се чак те пражаве вере могу срести на истом месту где и тековине савремене науке и технике. Али, упркос томе, војска заблуделих која се врти око надплекара и врачева све је мања.

Има доста примера тих пражаве верица и заблуда, али ћемо овде навести само један. Године 1877, једним племеном у Уганди, у Африци, владала

је краљица Намасоле. Једном кад је краљица страховито болоо зуб, њен "лекар" — врач прописао јој је чудан лек: она треба да приноси људске жртве све док зубобоља не престане. Тада је краљица наредила да се икупне сви становници провинције Вума и да се један по један бацају у језеро Викторија. Овај призор краљица је посматрала с обале, јер је "лекар" тврдио да ће јој то одвратити пажњу од зубобоље. Тако је изгубило животе око 25.000 особа. Разуме се, Намасолина зубобоља није прошла од тог свирепог "лека". Не треба заборавити да вра-

чи још и у њу ишчезли. Врач је и данас важан фактор код неких афричких племена. Свакако, његов утицај није тако велики какав је пре био. Његов најтежи проблем састоји се у томе како ће да снабде своју малу црну торбу чаролијама и "лековима". Недавно су у Преторији, у Јужној Африци, уређене продавнице у којима постоје одељења где се продаје триста врста трава и дају упутства о њиховој употреби. Нису заборављени чак ни прастари "лекови", као, на пример, прах од слонових костију и змије, који се нарочито препоручује "против главоболе". Да би отклонили "мору", сујеверни Африканици миришу комалић опалене слоновете коже. И маст од животиња такође се употребљава као "лек". По причању једног врача, те масноће добијају се од разних ретких животиња. Увођењем трговина где се сва ова "лековита" средства могу купити, велики долови или савфари, како их тамо називају, постали су изливни, јер се потребна маст може и поштом поручити.

ПРЕСЕЉЕНА ЦЕЛА ЗАРОШЉА

Непрегледне мочваре Северне Манитобе, једне од најнеприступачнијих и најнеплоднијих канадских покрајина, налазе се све до краја априла под дебелим снежним покривачем. Увек је била монотона и тиха та снежна пустиња; увек, сем извесних дана прошле зиме, кад су се уз тресак снажних мотора кретали према северу многобројни челични колоси, с муком се пробијајући преко залеђених језера и река, кроз снежне сметове и густо шипражје.

Тих, увек истих, дана у недељи снежна степа била је испуњена шкритом и бректањем троних трактора-гусеничара, који су у дугим караванима вукали за собом огромне саонице натоварене чудним теретом: већим и мањим дрвеним зградама које су се у спут, као пијане, нихале тамо-амо. Понека од њих још је над својим затарабљеним у лозом носила натпис који је потсећао на њену доскорашњу намену — школа, болница, биоскоп, кафана, магацин, итд. Ти натписи остаће на истом месту и онда кад каравани стигну на циљ. Јер, тај чудни транспорт уствари је сеоба читаве једне вароши са свим њеним становницима и свим живим и мртвим инвентаром.

Због никла...

У Канади, која је шумама врло богата, куће се обично граде од дрвета. Последњих деценија оне се махом подижу тако да се могу лако пренети с једног места на друго. Према томе, премештање зграда није за Канаду нимало необична појава. Али, да се читава једна варош по љутој арктичкој зими сели 250 километара даље на север, то је и ова земља доживела недавно први пут.

Идеја о тој чудној сеоби потекла је прошлог лета, а повод јој је био једно обично парцелне хартије. Један намештен рударске компаније „Шерит-Гордон“ доставио га је по једном Индијанцу својим наредовцима, обавештавајући их да је после дужег истраживања на подручју језера Лин, у Северној Манитоби, пронашао огромне насlage никлене руде. Индијанац је ту дедаљину предао најближем претставнику компаније у Шеридону, варошници насељеној углавном рударима и чиновницима запосленим у тамошњем, већ готово исцрпљеном, руднику бакра.

Све до почетка прошлог века никл је важио као нежељена примеса бакарних руда. Касније, пак, у никлу је откривено толико добрих особина да је он на многим подручјима индустрије и занатства постао неопходан. Данас се у свету производи око 160.000 тона никла годишње, од чега четири петине у Канади. Међу тим, то је само мали део стварних потреба за никлом. И зато су руководиоци компаније „Шерит-Гордон“ били ван се-

Бе од радости кад су примили извештај свога намештеника.

Свега четири дана по приспећу ове важне вести, два специјална авиона одлетела су на језеро Лин са читавом војском стручњака, који су за релативно кратко време проценили наслагае никлене руде на око 15 милиона тона. Одмах су предузеле мере да би што пре дошло до искоришћавања тог огромног природног блага.

Радници неће да се селе

Но, већ у самом почетку требало је пребрини једну велику негзоду: место где је руда пронађена налазило се у непосредној близини арктичког појаса, на подручју за које Канађани воде да на њему шева никад није запевала. А да би се руда могла извадити и обрадити, потребне су не само машине, већ и људи. Стога је прва помисао рударске компаније била да, пошто је шеридонски рудник бакра ионако већ готово потпуно усакхнуо, обустави рад у њему и да целокупно особље — рударе, инжењере и чиновнике — упути на рад у новопронађени рудник никла. Али, људи су се одупрли. Они нису пристајали да напусте породице и да своје удобне докове замене примитивним баракама подигнутим у снежној пустињи. Кад ни врло примамљива обећања нису могла да измене тај упорни став, дирекција предузећа одлучила је да заједно са намештенцима пресели на ново радно место и њихове породице, па чак и куће.

Тако је у року од свега неколико дана настао чудан план о пресељењу читаве варошице. Али, тај план није био ни толико чудан, а ни толико

скуп како то на први поглед изгледа. Он је, уствари, био резултат једне прости рачунице: за изградњу једне дрвене куће за становање на подручју језера Лин требало би утрошити најмање 15.000 долара, док транспорт једне ку-

ће од Шеридона до језера Лин стаје једва 3.000 долара.

Дану и ноћу, по најстрашњем невремену...

У том негостољубивом арктичком пределу лето је кратко, па се морало журити. Још пре него што су први септембарски снегови најавили почетак дуге зиме, темељи за докове и остале зграде новог Шеридона били су већ изграђени у непосредној близини налазишта никлене руде. Први моторни караван кренуо је, међутим, тек почетком новембра прошле године, када су све воде и мочваре Северне Манитобе биле већ замрзнуте и покривене дебелим слојем

НЕИСПРПНИ СУ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ

Хиљаде и хиљаде тона угља и гвожђа изваде се сваког дана из рудника широм Земљине кугле; нафта у потоцима тече из цеву које су људи спровели до њених лежишта; милиони кубних метара дрвета троше се за огрев, изразу намештаја, грађевинске потребе... Па докле ће све то да траје? Да ли ће једном доћи дан кад ће се недра наше планете исцрпити, кад она неће више имати шта да даје људима?

Дуго је наука страховала да ће се енергетске резерве Земљине једног дана потрошити и да ће се њихова намножена људска раса наћи пред нерешивим проблемом глади и бедности. Тако схватање било је онда сасвим разумљиво. Техника је искоришћавала само неколико основних енергетских извора, који су врло ограничени. Сем тога, они су трошени, а тако је још и данас, невероватно расипнички. На пример, и најмодернија парна локомотива користи свега пет од сто енергије која се развије у котлу, хемиска и металургијска индустрија такође пет од сто, а трошећи електричну струју за осветљење ми искористимо свега три од сто њене снаге.

Захваљујући огромном напретку науке и технике, те су се бојазни показале као неоправдане. Утврђено је да су светске резерве енергије неисцрпне. Сваког дана проналазе се све нови и нови извори енергије и, што је још важније, нови начини да се она „пробуди“ и искористи. А људи је уствари тако мало на нашој планети! Кад би се сви они окупили на једном месту и тесно наслагали, испунили би коцку чија би страна била дугачка свега 500 метара. С друге стране, Земља за свега десет минута примом од Сунца толику количину енергије колико сви становници света не могу да потроше за годину дана. Слично је и са хемиским енергијом. Израчунато је, на пример, да би хемиска енергија која се крије у једној јединој цигарети, претворена у механичку, била доволна да подигне одраслог човека читавих двадесет метара увис. А каква се тек снага скрива у води и ветровима, колику енергију можемо да ослободимо из атома!

Мада су Земљине енергетске резерве неисцрпне, људи их у будућности неће безобзирно расипати. Напротив, оне ће се искоришћавати све рационалније. Са наших железничких пруга постепено ће нестати парне локомотиве, а замениће их електричне, које, уместо пет, користе двадесет од сто произведене енергије. Угљак и нафта биће изабачени из свакодневне употребе и оскудне резерве ових енергетских извора чуваће се за оно мало случајева где су незамењиви. Замениће их готово потпуно хидраулична, атомска, а можда и сунчева енергија.

Данашња наука, наравно, још није достигла такав ступањ да произведену енергију може потпуно искористити. Код најмодернијих поступака

снега. Каравани су прва два месеца вукали само рударски уређај и грађу за подизање најпотребнијих зграда, а стварна сеоба Шеридона почела је тек у јануару ове године. Два пута недељно, из варошице је полазио по један моторни караван, састављен од пет трактора-гусеничара, од којих је сваки вукао по једну кућу натоварену на специјалне широке саонице, а за њом споредне зграде које су јој припадале. Заједно с кућом село се и њен сопственик са читавом по родницом и намештајем, који је, добро обезбеђен, остајао у кући за цело време транспорта.

Крећући се просечном брзином од свега четири километра на час, каравани су уредно и сигурно стизали на циљ за 62 часа непрекидне војње: по дану и по ноћи, по најстрашњем невремену.

Последњи од ових чудних каравана напустио је Шеридон првог уторника у месецу априлу, одвукавши за собом три преостале зграде. А кад под топлим зрацима мајског сунца буде и са Северне Манитобе нестало снежни покривач, многобројни напуштени те мељи и растурена огњишта означаваће место на коме се још до пре неколико месеци налазила читава једна варошица. У исто време, последња шеридонска зграда биће монтирана на своје нове, унапред припремљене, темеље и потези ће нормалан живот у Новом Шеридону. У крају неприступачном и тмурном, „где шева никад није запевала“, чуће се необичајни звуци — радосна цика деча и шум машина за вађење и прераду руде.

Мора крију још многе тајне, Мада су давно почели да крстаре њима и да освајају њихове бескрајне пучине, људи могу само да слуте каква се све чудна бића легу и живе у морским дубинама. Китови, рибе, корали, сунђери и подлипи нису једини становници мора. У њему живи још један свет, свет сићушних, чак и невидљивих бића, који је наука тек недавно почела да открива и проучава. Ипак, тај свет, који је доскора био познат само научницима, појавиће се ускоро на једној изложби.

У малим стакленим сандуцима, високим петнаест сантиметара, налазе се од дуганог стакла израђена необична облика чудних боја: преко хиљаду пута увеличани модели сићушних становника мора који лебе у групама познатим под именом планктони.

Творац тих необичних стаклених модела, који представљају најпростије живе организме, јесте дувач стакла Херман Милер. Већ четрдесет година он попуњава своју нео-

бичну „стаклену менаџерију“, која ће бити изложена у океанографском одељку Природњачког музеја у Њујорку.

Његов рад није био лак. Требало је имати стрпљења и љубави да би се у стаклу уобличио тај непознати и невидљиви свет, из кога су научници проучили и описали око 15.000 врста. Сваку од тих животињца, од којих су многе једноћеличне, научници су данима, понекад и недељама, проучавали под микроскопом. Затим су их, водећи рачуна и о најсићушнијим детаљима, пртали, а касније је пртеже увеличавали. Код изузетно сложених облика морали су се правити и модели од воска. Тек пошто су били завршени сви ти претходни радови, почињао је најтежи део посла који је обавио стаклар Херман Милер.

Стакло је веома погодан материјал за уобличавање припадника тог сићушног животињског света који живи у мору. Неке примерке, чије су фидагранске форме нарочито сложене, Милер је радио по неколико месеци. Већина тих организама потпуно је прозирна, тако да се цела њихова унутрашња структура може видети кроз ћеличну опну. Све те појединце Милер је изradio у одговарајућим димензијама и бојама.

Један од најзанимљивијих модела из Милерове „стаклене менаџерије“ јесте хиљаду и двеста пута увеличани „исечак из живота“ морских животиња које би све могле да стану у једну кашкицу воде. Ту се налазе, поред мноштва морских прва, који својим обликом и бојама потсећају на раширен паунов реп, сићушне медузе, морски пауци и многи једноћелични организми.

„Стаклена менаџерија“ Хермана Милера, занимљивија од правих менаџерија, открива нам један, досад непознат, свет који живи и развија се у дубинама мора и океана, на две трећине земљине кугле.

КАКО ПЛАНИНЕ РАСТУ?

Планине допунувају лепоту сваког предела. Са својим врховима често покривеним снегом, са својим сеновитим шумама, брзим потоцима и благим и питомих падинама пуним цвећа и траве, оне испуњавају човека осећања неким чаром, пред којим он стоји усхићен.

Свака планина има своју по себну драгу и своју сопствену историју. Неке су постале лаганим уздицањем земљине коре, заједно са околним планинама и планинским венцима, а друге наглим ломљењем земљине површине само на том једном месту. На неким се јасно види историја њиховог постанка, док друге љубоморно чувају ову тајну.

Прошле су хиљаде, а можда и стотине хиљада година док су се поједине планине стварале и лагано уздизале. Понеке од њих старе су вероватно и преко два милиона година.

Многи су вулкани и места на којима су земљотреси веома чести. Многима је познато да су земљотреси нарочито чести у Јапани, да на Исланду има много топлих извора — гејзера, али таква су и Алеутска Острва, Филипини и Аустралија, где планине стално расту.

Прошлог лета поново је про радио вулкан на острву Сан Бенедикто, 800 миља јужно од Сан Дијега, у Калифорнији, а чести земљотреси потврђују да планине у овој области

непрестано расту. Овде су поједине покрајине некад биле сасвим равне, али сталним померањем тла и радом подземних вулканских сила земљините се лагано уздизало и тако се стварале планине. Поједине планине на Аљасци и данас се још уздижу.

Поред „рашћења“, планине свакодневно добијају друге облике. Кише, глечери, ветрови и друго лагано мењају њихову површину: обарају шуме, спирају земљу, одnose чак и веће стене. Геолози не могу да предвиде како ће се убудуће кретати те промене земљине површине и где ће се оне вршити.

Старост појединих планина најлакше се одређује по фосилима — окамењеним остацима животиња и биљака — који се у њима налазе. Стручњаци се данас разликују у погледу начина постанка планина. Стара теорија, по којој су оне постале скупљањем Земљине коре, пољубана је, јер је утврђено да се Земља, као целина, не хлади. Уместо тога савремена теорија указује на неравномерност загревања Земљине унутрашњости. По тој теорији, у унутрашњости Земље постоје топле струје које се крећу у већој или мањој дубини, па се према тим неједнаким кретањима земља угиба или подиже.

Сезмолошка испитивања показују да је Земљина кора дебела најмање неколико стотина миља. Толика дебљина, као и чврстина стена, чине да ми тешко можемо да замислимо да топле струје у унутрашњости Земље могу да утичу на њен спољни изглед. Па ипак, свако може лако да увиди како се обала Америке подудар са обалама Африке и Европе, као да су та три континента чинила некад једну целину. Ако је то тачно, онда су планине на западној америчкој обали настале померањем тог континента према западу и набрале као што се набора вода испред прамца брода.

МЕСЕЧЕВА ПОВРШИНА СЕ МЕНЈА

Одвајкада су људи упирали поглед у Месец, тај необични пратилац Земље. Али, тек откако су конструисани телескопски дурбини почело је брижљиво изучавање његове површине.

Многи астрономи сматрају да се површина Месеца приметно не мења, али има неколико чињеница које побијају то тврђење.

Најзапаженија промена било је нестајање кратера званичног Лине, који је између 1843 и 1866 године имао пречник од једанаест километара. После тога, на том месту видела се само светла мрља, која је постајала све неприметнија, док се није 1897 године кратер поново показао у својој ранијој величини.

Али, вероватно је најзанимљивија историја једног објекта, који је први видео и нацртао немачки астроном Медлер још 1837 године. Он је западно од кратера Фонтевед запознато једну равну површину која је била оивичена правилним четвороугаоним зидом. На једном крају тог ограђеног простора видео је необичан објекат који је имао облик веома правилног крста.

Овај зид и „грађевину“ у облику крста видео је и унео у Месечеву карту и астроном Нисон 1876 године. Он је проценио чак и висину зида на 200 до 1.000 метара.

После тога, сви покушаји да се види тај занимљиви предмет остали су узалудни. Само је један астроном успео да запази два његова зида.

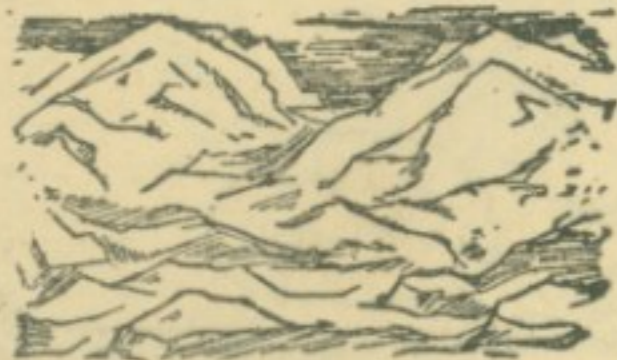
Помишљало се већ и на то да је то била само оптичка варка, што није био редак случај. Али, у најновије време, астроном Барлетт снимиле је тај део Месеца кроз модеран телескоп са великим увећањем и на своје огромно запрепаћење нашао је остатке зида и „тврђаве“ у облику крста тачно на оном месту где их је Медлер пре 120 година уцртао у карту. Ти објекти збиља постоје, али су данас веома тешко видљиви, што значи да су се вероватно срушили, јер предмете на Месецу видимо благодарношћу општој сенци коју они бацају.

Досад није дато објашњење ове појаве. Пошто на Месецу нема ни ветрова ни киша, таква промена могла су да изазову једино катастрофе које би биле равне експлозији водоничне бомбе, како је то израчунао један амерички научник.

СА СВУХ СТРАНА

КОЛИКО ЈЕ ТРАЈАЛО ЛЕДЕНА ДОБА

Као што је познато, некад је на земљи владало Ледено доба. Колико је оно трајало, увек је занимало научнике, али се у томе нису могли сложити. То нам најбоље показују ови примери. Чарлс Лајел изјавио је 1863 године да је Ледено доба трајало 800.000 година, Ј. Д. Дана изјавио је 1874 да је трајало

720.000, 1881 године Волес 200.000, 1893 В. Улхем 100.000, 1894 Хајм 100.000, 1901 Хилдебранд 530.000, 1904 Пилгрим 1.290.000, 1909 Пенк 840.000, 1914 Гајки 620.000, 1915 Осборн 520.000 итд.

Данас се сматра да је Ледено доба трајало око 500.000 година.

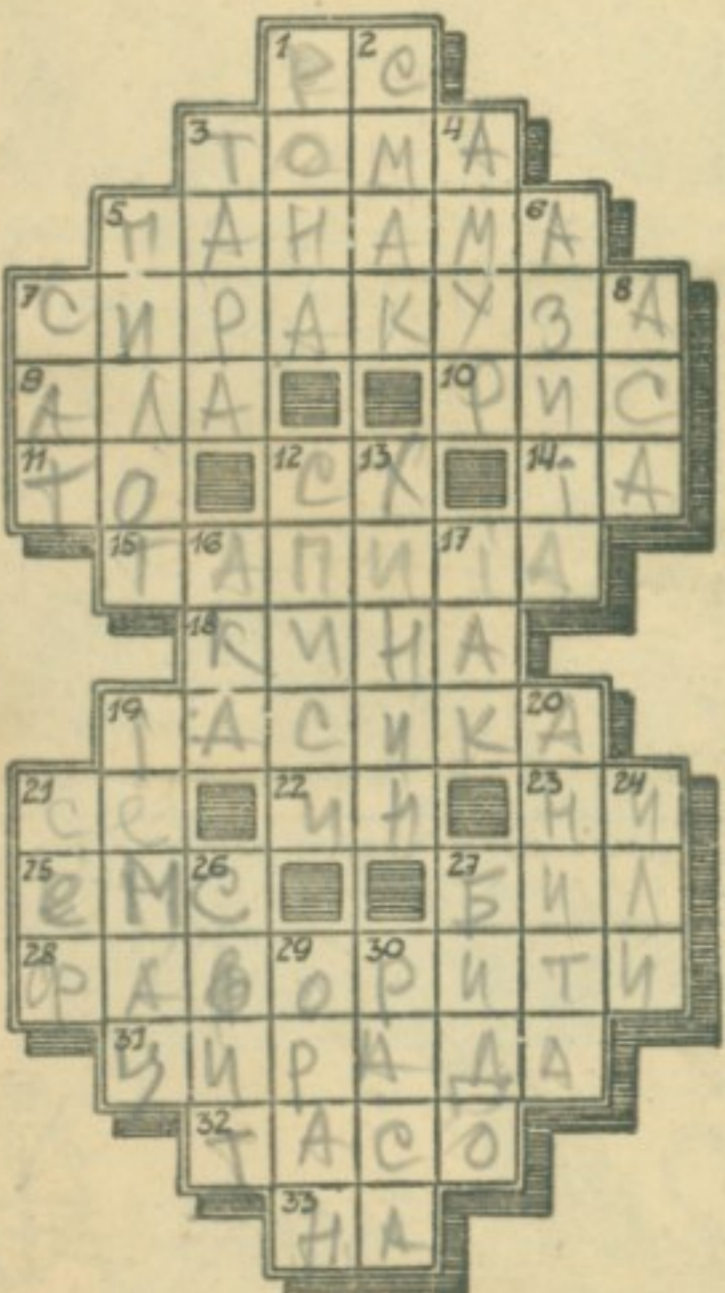
НАЈВЕЋА ОБЛАСТ КОЈУ ЈЕ ЧОВЕК ПОШУМИО

Многе голе области земље пошумили су људи у целом свету, али највећа област коју је човек досад пошумио налази се у Кангароу, на Новом Зеланду. Године 1920 почело је интензивно пошумљавање површине од 2.600 квадратних километара калифорнијским бором, који се у суптропској клими Новог Зеланда добро развија. Тридесет година после тога, почела је експлоатација шуме. Сада тамо раде једна велика пилања и фабрика хартије, која годишње произведе око 100.000 тона новинске хартије, углавном за извоз.

Водоравно: 1) иницијали нашег књижевника; 2) мушко име; 3) држава у Америци; 4) пристаниште на Сицилији; 5) неман; 6) дивља животиња; 7) показна заменица; 8) скраћеница за спортску установу; 9) лична заменица; 10) уверење о сопственој имањи; 11) држава у Азији; 12) врста тополе; 13) повратна заменица; 14) притока Дунава; 15) предлог; 16) река у Немачкој; 17) страни мушко име; 18) љубимци; 19) платно за покривање камиона; 20) талијански песник из 16 в.; 21) иницијали тамнавског кнеза погубљеног 1804 г.;

Усправно: 1) река у Француској; 2) пропаст; 3) планина; 4) река у Азији; 5) авијатичар; 6) један континент; 7) часовник; 8) јудејски цар у 10 в. п. н. е.; 9) акта; 10) лек за маларију; 11) варош и лука у Палестини; 12) снажан; 13) потписник на меници; 14) страни женско име; 15) каса; 16) свежа; 17) свет (дијалект); 18) презиме француског државника; 19) град у Алжиру; 20) сој, дрвца.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) хала; 2) Козара; 3) камен; 4) рој; 5) анал; 6) пар; 7) сер; 8) лига; 9) ал; 10) Колон; 11) Ариман; 12) улан; 13) стичар; 14) арија; 15) ам; 16) Кина; 17) ски; 18) ода; 19) Скит; 20) ве; 21) алеја; 22) ванила; 23) сака.

Усправно: 1) Хомер; 2) азил; 3) лан; 4) ар; 5) Капела; 6) Арагон; 7) каса; 8) Оран; 9) пилања; 10) ломача; 11) Кирија; 12) рутина; 13) придв; 14) ракија; 15) акон; 16) Мита; 17) скела; 18) слик; 19) Ана; 20) ас.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ДОБРА ИСХРАНА ПОТРЕБНА И ВЕШТАЧКИМ ЗУБИМА

Добра исхрана веома је важна за зубе, чак и кад су они вештачки. Др Радеш, са универзитетске зубне клинике у Минеаполису, у САД, тврди да они у том случају боље раде и дуже трају. То долази отуда што исхрана утиче и на десни и кости око зуба, а не само на зубе. Зато је потребно имати здрава уста у свако доба старости. Да би се ово стање уста одржало, треба јести хранљива јела: месо, млеко, јаја, масло, воће и поврће, зрнасте биљне плодове, а такође и извесну количину шећера.

УТАМАЊИВАЧИ МРАВА

Професор Бернар са Алжирског универзитета тврдио је да у пустињама живе бубе које се хране мравима. Он сматра да би се пребацивањем ових буба у култивисане пределе могао уништити огроман број мрва, који просто сатиру жетву, а нарочито жито.

ШТЕТЕ ОД НАВОДЊАВАЊА

Члан британског института за проучавање скакаваца др Уваров сматра да ће наводњавање пустиња и предела око њих повољно утицати на размножавање скакаваца, који још од памтивека замрачују небо Африке и Азије. Његово мишљење заснива се на томе што се пустињски скакавци размножавају у већем степену само онда кад у земљи има довољно влаге. Отуда се и долази до закључка да би се наводњавањем пустињских и сувих земљишта побољшали услови за њихово брже размножавање. Др Уваров поткрепио је своје мишљење и једним примером. Кад су Сједињене

Државе почеле да наводњавају суве пределе у Аризони, примећено је да су ројеви скакаваца постали много чешћи.

ХИЕНОДОН

Пре 30 милиона година, у Јужној Дакоти и суседним областима живели су хиенодони, животиње које су добиле име по томе што су, им зуби слични зубима азиских и афричких хијена. Међутим, то није њихова једина сличност с хијенама. Хиенодони су се

хранили лешевима прериских животиња и само су понекад нападали младунчад других, од њих јачих, животиња.

НАОЧАРИ ЗА АТОМСКУ ЕНЕРГИЈУ

У последње време начињене су наочари за заштиту очију од неутрона и других зрачења атомске енергије. Ново стакло које садржи кадмијум направљено је у Питсбургу. Овом новом изуму морало се прибегнути пошто неутронске честиче, које настају приликом разбијања атома, имају велику продорну моћ и штетан утицај на очи.

Нова врста наочара биће употребљена приликом испробавања атомских бомби. Исто стакло биће постављено и на рупама за посматрање код атомских инсталација. Показало се да је стакло с кадмијумом за 50 од сто боље у погледу дисорбовања X и гама-зракова од свих стакала која су досад била употребљавана.

ЗАВАРИВАЊЕ СТАКЛА ЕЛЕКТРИЧНИМ ПУТЕМ

Један амерички инжењер установио је да се и стакло може заваривати електричним путем. Електрично варење производи у стаклу вишу температуру него што се то може постићи пламеном. Та се температура усто добија много брже и нема опасности да ће причинити неку штету на површини или унутрашњости материјала. За варење се узима напон од 20.000 волти, а струја варира од 60 периода па до високофреквентне струје.

СТАРТЕР ЗА МЛАЗНЕ АВИОНЕ

Досад су авиони на млазни погон могли да се упале само помоћу једног спољног уређаја. Недавно је, међутим, после више узалудних покушаја, начињен стартер којим се може руковати из самог авиона, а који је у њему и постављен као што је то код аутомобила. Овим новим начином паљења, проширена је могућност употребе авиона на млазни погон. Сад он може да се спусти на сваком погодном месту, а не само у одређеним станицама које имају уређај за паљење.

Стартер је уствари мала машина, такође на млазни погон, која ставља у погон главну машину.

НАЈДУЖИ ПОДМОРСКИ ЕЛЕКТРИЧНИ КАБЛ

Шведска ће овога лета везати острво Готланд у Балтичком Мору с копном најдужим електричним каблом на свету. Преко овога кабла, дугачког више од сто километара, становници Готланда добијаће електричну струју, што ће им уштедети преко три милиона шведских круна годишње.

Јестели век чилида.

... енергија коју човек утроши у току једног дана толика је да би се њоме могле подићи две локомотиве.

... најдужи дан на земљи има место Рејкјавик, на Исланду. Тамо траје три и по месеца.

... жива, иако је течна, не кваси предмете с којима дође у додир.

... на једном стаблу јапанске крижантеме може да цвета више стотина цветова.

... риба балистес еритродон, која живи у морима у близини Хавајских Острва, има црвене зубе и тело које мења боју од бледе до тамноплаве. Кад је риба бледоплава, њено месо је веома укусно и хранљиво. Међутим, кад је тамноплава месо јој је отровно и не сме се јести.

... кад већ бежи испред непријатеља, он после сваких пет до шест скокова удаљ скочи једном увис да би осмотрио околину и видео колико је у маказ од топилаца.

... човек може да издржи без спавања највише 121 час, и то ако престано пије кафу и пуши.

... пре Колумбовог открића, у Америци није било свиња. Једина америчка животиња која припада роду свиња је пекари.

КО ЋЕ ПРЕ...

Играчи се подели у две групе, али тако да их у свакој буде исти број. Свака група треба да има по две штипалке за рубље, једну марамицу и конопц. Играчи обе групе поређају се на једну линију, а на извесној раздалјини разапне се конопц. Испод конопаца, према свакој групи, постављена је по једна марамица. На пола пута до ко-

нопаца ставе се кутије са штипалкама. На дати знак, први играч из сваке групе трчи, узима штипалке и окачи марамицу на конопц. Други играч треба да трчи до конопаца, скине и савије марамицу, врати штипалке у кутију и онда иде на зачеље своје групе. Трећи играч ради што и први, четврти што и други, и тако док се сви изређају. Победује она група чији се чланови пре изређају.

„ЈЕГУЉЕ“

Сви играчи уврну чврсто своје марамице и на крајевима вежу чвор. То су „јегуље“. Играчи се поређају у круг, а у средини се кредом обележи мањи круг у који стане један играч одређен коцком. Овај мањи круг претставља циљ, а играч чувара циља. Зато не сме да га напушта.

Играчи треба да бацају своје „јегуље“ у круг, то јест до ногу чувара, али притом морају да пазе да не додирну

„јегуљу“ свог суседа или чуварево ноге. То значи да свака „јегуља“ мора засебно пасти у круг. Пошто су сви играчи бацили своје „јегуље“, чувар мора да их покупи служећи се само рукама, а притом не сме да се помакне с места. Ако у томе успе, њега замењује други играч, а ако се помакне он и даље остаје чувар.

Ако неки играч удари својом „јегуљом“ неку другу или додирне чуварево ноге, он га замењује и игра почиње изнова.

АНТОЛОГИЈА ИСТИНИТИХ ЧУДА

ПРЕЗАДУЖЕНИ ПЕСНИК

Француски песник Шарл Монселе (1825—1888) био је, као и већина књижевника тога доба, увек дужан.

Поверљиво су му долазили у кућу, чекали га на улици, па га чак ни ноћу нису остављали на миру. Да би их се некако ослободио, он се селио из стана у стан, али су га они увек налазили. Тада је најмио два стана и станаовао час у једном, час у другом. Али, ни то му није помогло. Монселе је тада узео и трећи стан, затим четврти итд., тако да је најзад имао истовремено 48 станова.

ЋИЛИМИ ОД ПАУЧИНЕ

На Мадагаскару живи једна врста паука који испредају веома дебелу мрежу. Ти се пауци гаје и њихова се мрежа скупља, затим испреда у дебља влакна, од којих се израђују изванредно добри и скупопени ћилими.

ОСМОСПРАТНА ПРИЗЕМНА ЗГРАДА

Мали град Еурека Спрингс, у Арканзасу, подигнут је на стројој падини планине Озарк. Због великог нагиба земљишта, зграда се подижуће на узаним, степенастим терасама, тако да се из долине може видети свака кућа. Због свог необичног положаја, Еуре-

КРАТКА СРЕЋА

Енглец Џон Јанг, из Јароа, мада је живео готово сто година, видео је свега једно лице, и то свога чукун-унука. Јанг је ослепео још док је био беба, а вид му се повратио кад је већ имао 91 годину. У тренутку кад је прогледао, поред њега се налазио само његов чукун-унук. Пет минута после тог срећног догађаја, стари Јанг је умро.

НАЈКРИВУДАВИЈА УЛИЦА

Улицу Ломбард у Сан Франциску називају најкривудавијом улицом на свету. Та дуга, лепа улица с травањацима и живом оградом кривуда уз падину једног стројог брежуљка. Некада

је од подножја до врха брега водила права, веома строма улица, којом се тешко пело. Због тога су житељи тог краја тражили дозволу да просеку нову улицу. Тако је постала „најкривудавија улица на свету“, којом се грађани Сан Франциска поносе.

КУЛА СВЕТИЉА БЕЗ СВЕЛОСТИ

На Луису, највећем од Хебридских Острва, поред обале Шкотске, налази се кула светиња у којој нема светлости. Ипак, кула ноћу свети и опомиње морнаре на опасност. Наиме, на врху куле налази се велика стаклена призма, која прелама и одбија светлост са једног великог светионика који се налази на шкотској обали.

има укус обичне језерске воде. Мада се налази на висини од преко хиљаду метара и дубоко у унутрашњости копна, језеро је подземним каналима у вези са Средоземним Морем и свака промена на њему — бура, плима и осека — изазива покретање воде у језеру.

ПУСТОЛОВИНЕ МАЛОГА ЦОНГЈА,
 МОРНАРА ТОМА ТРАУТА
 И КИНЕЗА ШАНГ ЛИНА

ШАНГ ЛИН ЈЕ ВЕШТО НАВЕО КРВОЛОЧНОГ ГУСАРА ЧАНГ ХОА ДА ОПЛАЧКА ТОВАР ЛАЖНИХ НОВЧАНИЦА... ОЗЛОЈЕЂЕНИ ГУСАР РЕШИО ЈЕ ДА СЕ СВИРЕПО ОСВЕТИ ШАНГ ЛИЛУ И ЊЕРОВИМ ДРУГОВИМА

